

Inkluderende fellesskap

Å oppleve fellesskap og føle seg inkludert er et grunnleggende behov, og viktig for elevenes utvikling, læring og trivsel. Skolen skal være et sted der alle elever opplever å tilhøre fellesskapet, og alle dere som jobber på skolen har en viktig rolle i å legge til rette for denne opplevelsen.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 01.08.2024

Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle. For å utvikle og opprettholde et trygt og godt skolemiljø, må dere jobbe på en måte som fremmer fellesskap blant elevene. Målet er blant annet å skape en kultur der elevene føler at de hører til, og der de reagerer hvis medelever blir utsatt for mobbing eller andre krenkelser, eller de selv krenker andre.

Kjennetegn på et inkluderende fellesskap er at alle elevene

- har tilgang til fellesskapet
- samarbeider med andre
- får læringsutbytte både sosialt og faglig
- opplever at de blir anerkjent og akseptert

Det er viktig å ha en praksis som bidrar til å etablere normer og verdier om å respektere og inkludere alle. Tydelige og omsorgsfulle ansatte kan hjelpe elevene å ta relasjonelt ansvar og vise empati for alle medelevene.

Sosiale dynamikker

For å bygge et trygt og godt skolemiljø, er det avgjørende at dere har god kunnskap om gruppens sosiale dynamikker og «indre liv». Da kan dere avdekke utfordringer som eksisterer både digitalt og fysisk.

Det er helt normalt at det er grupperinger og vennegjenger blant elevene. Noen ganger kan grupperingene bli ekstra sterke og rigide, og grensene mellom gruppene kan oppleves vanskelige å krysse. Da kan det bli en sterk «vi mot dem»-dynamikk, og opplevelser av ulikhet mellom gruppene kan bli forsterket. Når det blir viktig for elevgrupper å markere seg som en gruppe, kan veien være kort til krenkende atferd, forakt og mangel på empati ovenfor «de andre». Dere bør derfor jobbe for å fremme tilhørighet, inkludering og fellesskap mellom elevene på tvers av vennegjenger. Dette kan være krevende, siden elever ofte først og fremst identifiserer seg med de mindre gruppene som de opplever at de er like. Elever tar ikke alltid like stort ansvar for elever utenfor «sin» gruppe.

Fellesskap gjennom arbeid med fag

Ved å gjøre læring i faget til et meningsfullt felles prosjekt som elevene ønsker å delta i, er dere med på å hjelpe elevene til å etablere inkluderende fellesskap. God faglig tilrettelegging og varierte arbeidsmåter er en forutsetning for å gi alle en reell mulighet til å delta i fellesskapet. Alle fag byr på muligheter for å fremme fellesskap ved at dere tar kloke didaktiske valg som innbyr til samarbeid og trygge gruppesammensetninger.

Fellesskapsskapende undervisning

Fellesskapende undervisning handler om at læreres didaktiske og pedagogiske praksis i seg selv skal bidra til fellesskap i elevgruppen. Ved å sette «fellesskapende» sammen med «didaktikk» (undervisningslære), rettes fokuset mot hvordan mål, metoder og innhold kan samle elevene om undervisningen som det som skaper fellesskapet.

Gjennom fellesskapsskapende undervisning kan dere fremme opplevelsen av tilhørighet og mestring for alle elevene i klassen. Læreren kan gjennom sin væremåte og undervisning, skape en trygg og inkluderende kultur. Læreren kan hjelpe hver elev til å bidra positivt i fellesskapet, gjennom godt planlagte læringsaktiviteter. Eleven er den viktigste ressursen og aktøren i egen læring og utvikling. Trekk elevenes forskjellige interesser og bakgrunner inn i planleggingen av undervisningen, for å vise at alle elever har noe å bidra med.

Åpne oppgaver og varierte arbeidsmåter

Å legge til rette for læring og utvikling for alle handler blant annet om å ha gode strategier for hvordan alle elever kan mestre på sitt nivå. Rike og åpne oppgaver uten et riktig eller galt svar bidrar til refleksjon og engasjement. Åpne oppgaver og varierte arbeidsmåter kan forsterke positiv samhandling og tilhørighet i fellesskapet med utgangspunkt i elevgruppen.

Samarbeidslæring

Gjennom samarbeidsoppgaver kan elevene øve seg på å sette seg inn i hva andre tenker, føler og erfarer og blir bedre kjent med hverandre. Dette kan bidra til å utvikle empati og vennskap. Snakk sammen om hva samarbeidsferdigheter innebærer, og hvorfor det er viktig å trene på dette. Samarbeid i fagene gir sosial, emosjonell og kognitiv utvikling og læring hos elevene.

Når elevene lærer å lytte til andre og samtidig argumentere for eget syn, gir det dem et grunnlag for å håndtere uenigheter og konflikter. Det handler om å planlegge gode samarbeidsoppgaver hvor elevene, i dialog med hverandre, søker løsninger i fellesskap.

Læreren bør alltid velge gruppesammensetninger slik at alle i størst mulig grad kan føle seg trygge og oppleve sosial og faglig mestring. Hvis gruppene skal ha en leder, bør læreren også utpeke denne.

Eksempler på samarbeidsferdigheter

- snakke hyggelig til hverandre
- gi hverandre mulighet til å delta aktivt
- komme med innspill
- la alle snakke ferdig
- gi positiv respons på hva andre sier og gjør
- akseptere at man kan være uenige
- motivere medelever i gruppa til videre arbeid

Sosiale aktiviteter

For at elevene skal anerkjenne hverandre, trenger de å gjøre aktiviteter sammen som gir dem positive opplevelser. Felles opplevelser kan bidra til fellesskap og tilhørighet. Fellesskapsfølelse og tilhørighet gjør terskelen høyere for å krenke andre elever. Sosiale aktiviteter kan gi gode muligheter for å skape samhold, og bidra til at elevene blir kjent med flere sider av hverandre. At dere jevnlig prioriterer sosiale aktiviteter, gir viktige signaler til elevene om at skolen er opptatt av elevenes relasjoner til hverandre.

Det er viktig at dere tenker gjennom hva dere kan gjøre for å unngå at aktiviteter som er ment å skape samhold og inkludering blir arenaer som forsterker utrygghet, utenforskap, hierarkier og negative sosiale dynamikker. Sosiale aktiviteter kan ha en negativ effekt, om dere ikke planlegger og leder dem på en god måte.

I planleggingen av sosiale aktiviteter bør dere tenke på

- hvordan dere skal lede aktivitetene slik at det blir trygt og godt for alle elevene

- når aktiviteten bør skje
- hva som er målet med aktiviteten (som å bryte opp i negative dynamikker og klikkdannelser eller å gi elever mulighet til å vise sterke sider)
- om alle elevene blir inkludert
- hvordan dere kan ivareta elever med særskilt sårbarhet
- om aktivitetene forsterker eller underbygger negative sosiale mønstre
- om tiltaket bør involvere noen få elever, en større gruppe, hele klassen eller hele skolen

Av og til trekker elever seg unna felles aktiviteter. I slike tilfeller kan dere "trekke i trådene" for å skape arenaer for inkludering og vennskap. En slik arena kan for eksempel være en aktivitet der elever kan møte andre med felles interesser. Slik kan dere hjelpe til med å spleise elever som kanskje ikke finner noen likesinnede i klassen. Hvis en elev har vansker med å utvikle positive relasjoner til jevnaldrende, kan dere sette inn tiltak for å mobilisere medelever til å støtte og inkludere elever som er utsatte og sårbare.

Aktivitetstilbud i friminutt

Skolen kan, sammen med elevene, utvikle aktivitetstilbud i friminuttene. Her kan for eksempel elevrådet komme med forslag til aktiviteter og regler. Elevene kan også bidra gjennom trivselsgrupper, fadderordninger eller på andre måter. Skolen er ansvarlig for tilbudene, og bør følge opp at det finnes tilbud som inkluderer alle elevene. Uavhengig av alder på elevene, er ansattes tilstedeværelse på aktivitetene betydningsfull.

Filmer

- [Handlingsrommet](#)
- [Positiv læringskultur](#)
- [Å verdsette mangfold](#)
- [Vi og de andre](#)
- [Sosial læring og inkluderende læringsmiljø](#)
- [Fra integrering til tilhørighet](#)
- [Sosiale dynamikker](#)

Relevante ressurser

- [Tiltak i skolemiljø saker](#)

- Sosial læring gjennom arbeid med fag
- Bygge laget gjennom faget (fra kompetansepakken om trygt og godt skolemiljø)
- Tilpasset opplæring
- Individuell tilrettelegging
- Elever med stort læringspotensial

- Kompetansepakke om trygt og godt skolemiljø (modul 4)
- Kompetansepakke om inkluderende praksis
- Undervisningsopplegg om identitet, mangfold og tilhørighet (Dembra)
- Fordommer og gruppetenkning (Dembra)
- Rasisme og andre konkrete utfordringer (Dembra)

Regelverk

- Opplæringsloven § 12-2
- Opplæringsloven § 11-1
- Opplæringsloven § 11-2
- Overordnet del 3.1

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan skolen jobbe for å skape et inkluderende «vi»?
- Hvordan kan jeg bidra med måten du underviser på og møter elevene?
- Hvordan organiserer vi undervisningen for å fremme fellesskap blant elevene?
- Hvordan kan jeg bruke mine fag for å bygge fellesskap?

- Hvilke arbeidsmåter kan fremme fellesskap?
- Hvordan legger vi til rette undervisningen slik at alle kan delta og mestre?
- Hvordan bruker vi elevenes erfaringer og kunnskap i undervisningen?
- Hvordan trener vi elevene i å samarbeide?
- Hvordan kan underveisvurderinger bidra til faglig og sosial læring?